

КРИСТОТА Тодор Ковачев
НА НА КОВАЧИЕ

© Тодор Ковачев, автор, 2010 г.
© Орлин Атанасов, художник, 2010 г.
Книгоиздателска къща „Труд“, 2010 г.

ISBN 978-954-528-970-5

Тодор Ковачев

КРЕПОСТТА
НА
КОВАЧИТЕ

ТОМ I

*Всеки човек има само
една Майка и една Родина*

Ноември превалияше. Времето остана сухо и топло, необичайно за този сезон нямаше сняг. Листата на дърветата отдавна бяха опаднали и земята под тях бе покрита с пъстър килим.

Слънцето грееше, но не топлеше, късно се подаваше над Витоша и бързаше да се скрие зад Друганските върхове на Голо бърдо.

Птиците бяха отлетели, само тук-там прелитаха врани и с гракането си подсказваха приближаването на зимата. Катериците прескачаха от клон на клон, слизаха под леските, разравяха шумата, събираха падналите лешници и бързаха да ги приберат в хралупите си. Запасяваха се – това беше предвестник на студена и люта зима.

В тази късна утрин по стария римски път за София откъм местността Ушите се показва каруца, теглена с лекота от яка, добре охранена кобила. До каруцата вървеше млад, около 25-годишен мъж. По облеклото личеше, че не е от този край.

Каруцата беше покрита с чергило и трудно можеше да се види с какво е натоварена. Отпред седеше млада жена, почти момиче, забрадена с бяла извезана забрадка, която скриваше прибраните ѝ черни коси. Лицето ѝ беше открито, обикновено така ходеха българските жени. Сините ѝ очи се сливаха с цвета на утринното небе, млечнобялата кожа на лицето тук-там с малки кафяви петна издаваше, че жената е бременна. Излъчваше женственост и красота, която имат жените, когато очакват мъжка рожба.

Зад каруцата се движеше едро, на пръв поглед тромаво куче, но това беше привидна илюзия, щото, като видеше наблизко подскачащ заек, със завидна бързина се спускаше да го гони. Дългоушко криволичеше наляво-надясно, понякога му се удаваше да се отскубне, но невинаги успяваше. Тогава каракачанката Лиска донасяше заека при своя стопанин, сякаш искаше да каже „Аз свърших моята работа!“.

Каракачанските кучета не ядяха сурово месо и добрите овчари стриктно следяха да не се нарушава това правило. Пътят се провираше в тясна просека и може би затова мястото беше получило наименованието Ушите, все едно че се минава през иглени уши.

Изведнъж гората свърши, пътят започна да се спуска надолу и в далечината се показаха няколко бели къшурки.

Деян, така се казваше младият мъж, се вгледа по-внимателно и видя, че по-нагоре към планината имаше още къщи и колиби.

– Явно селото е българско? – продума той.

Колкото слизаха надолу, картината се променяше. От планината течеше бистра като сълза вода, която не можеше да се нарече река, но водата за този сезон беше достатъчно голяма, покрай нея тревата беше зелена, върбите, елите и тополите се бяха надвесили над водата, сякаш искаха да я прикрият.

Деян не знаеше, че това бе началото на река Струма. По-надолу водата се отклоняваше в малка вада и след малко покрай пътя се показва воденица. През две издълбани буки струите се спускаха надолу и се чуваше характерният шум на въртящите се воденични камъни. Пред воденицата седеше воденичарят – побелял мъж, на когото трудно можеше да се определи възрастта. При появяването на каруцата дядо Стамен бавно се изправи и внимателно я загледа. Учуди се, че в тази късна есен, когато всеки момент можеше да завали сняг и движението беше почти преустановено, все още се намираха хора, които пътуваха. Учудването му се засили още повече, като видя, че пътниците са българи.

– Добър ден, дядо!– поздрави Деян.

– Дал ти Господ добро, момче, накъде в това късно време, ако е рекъл Бог? – попита той на свой ред.

– Към София – отговори Деян.

– Толкова късно, защо бе, чедо? – учуди се старецът.

– Отиваме на доктор, дядо, жена ми нещо не е добре – отвърна Деян.

Дядо Стамен се загледа в каруцата и в седящата отпред жена.

– Как се казваш, дъще?

– Цвета.

– Хубаво име имаш, дъще, и каруцата си я бива, синко, в нашия край няма такива, конят ти е добре охранен, сигурно пътувате отдалече? – попита старецът.

– От Крива паланка сме, дядо!

Дълги години беше живял на този свят дядо Стамен. Не можеше младо момиче да бъде тежко болно, да изминат дълъг път по това време, за да отидат на доктор чак в София. А по облеклото и направата на каруцата личеше, че идват отдалеч.

– Не те ли е страх, чедо, да пътуваш сам с жена си по тия пътища? – попита старецът.

– Няма страшно, дядо, и кучето ни пази! – отвърна Деян.

– Трябва да се пазиш особено като вървиш сам през планината. Надолу през падината няма страшно, но ако тръгнеш през гората, трябва да внимаваш много. Можеш да тръгнеш наляво по пътя за Градище, там има хора християни, където да пренощувате, но пътят е по-дълъг. Но и утре е ден, ще стигнете до София, само времето да не се развали. От няколко дни краката ме болят и се страхувам, че зимата наближава! – предупреди го старецът.

– Ако продължим по царския път, откъде ще минем? – попита Деян.

– Ще минете през планината покрай колибите до кладенците, там извира много вода. После има няколко махали горе в планината, ние им казваме Мърчаевци. Казват, че сме се пръснали в планината и така сме се спасили от чумата. Не те съветвам късно да минаваш през клисурата между

Витоша и Люлин. Много християнски души са погубени там! – допълни старият човек.

– Довиждане, дядо, благодаря ти за това, което ми каза. Времето напредва, трябва да вървим! – отвърна Деян.

– Господ да е с вас и се пазете от лоши кучета! Тук напоследък се навъдиха много!

Старецът дълго гледа отдалечаващата се каруца.

– Господи, света Дево, пази тези млади и чисти християнски души! – прекръсти се той.

Влезе във воденицата и се замисли за този тежък кучешки живот.

Пътят продължаваше да се спуска надолу. Навлязоха в долина, тревата беше изсъхнала, но гледката беше прекрасна. От планината се спускаха две реки, прорязваха долината и по-надолу се съединяваха в едно. Покрай бреговете им тревата беше все още зелена. Деян не се въздържа и се обърна към Цвета.

– Гледай каква красота!

Тя не отвърна, беше почувствала някаква болка, но не посмя да му каже. „Още един ден ще издържа и ще бъдем в София, много е рано за бебето. Веднъж да стигнем при леля Гена, и всичко ще се оправи, три дни пътуваме, остана още малко“ – мислеше Цвета. Както ѝ бяха обяснили жените, то трябваше да се роди след два месеца.

Продължиха надолу, където трите потока се сливаха и заедно продължаваха като буйна река по своя вековен път. Във водата големи черни мрени кротуваха в страничните вирчета. Цялата долина беше опасана от спускащите се склонове, сякаш планината закриляше това райско място. Цветовете се променяха, като се започне от изсъхналата трева, след това започваха дъбове и буки, останали без шума, и се стигне до зелените борове, които се губеха високо в планината.

Деян не виждаше тази прекрасна гледка, мислите му бяха насочени върху думите на стария воденичар.

– Накъде да тръгнем и къде можем да пренощуваме? – мислеше той.

Три дни намираха добри хора и подслон при тях. Но в тази късна утрин нямат възможност да стигнат до София,

а не знаят дали ще има къде да пренощуват. Ако минат през Градище, ще се забавят още един ден. Много му се искаше да стигнат по-бързо. В последния ден Цвета почти не говореше, нещо като че ли я измъчваше, но не споделяше с него. Стигнаха до сводест каменен мост. Деян спря каруцата, наплиска хубаво лицето си и се освежи. В дървеното ведро донесе вода на кобилата.

– Слез и ти да се освежиш! – обърна се към Цвета.

Тя направи усилие да стане, но се отпусна отново върху седалката, краката ѝ се бяха подули. От дългото седене се чувстваше уморена и час по-скоро ѝ се искаше да полегне. Не се реши да сподели с Деян.

– Донеси ми малко вода! – помоли го тя.

Той взе малко менче, нагълни го и го остави до нея. Наблюдаваше с какво удоволствие тя си наплиска лицето, опита да си раздвижи краката, но по гримасата, която направи, разбра, че това ѝ причинява болка.

– Ако искаш, да спрем и да починем малко? – попита я.

– По-добре да продължим, само ако може да вървим встрани от пътя, щото по-малко друса – помоли се тя.

Продължиха, минаха през моста и започнаха да се изкачват към гората. Деян водеше каруцата покрай пътя и това беше по-добре за Цвета. Навлязоха в гората, започнаха да се отдалечават от царския път и това го обезпокои. Той вървеше напред, кобилата с лекота теглеше каруцата. Лиска тичаше напред и встрани, гонеше зайците и катериците, но и за миг не изпускате от поглед стопаните си. Продължиха още половин час и гората започна да се разрежда.

– Време е да се върнем на царския път – помисли Деян. Изведнъж Лиска се върна назад и застана пред каруцата с настръхнала козина, нещо беше я изплашило. Тя не се плашеше от вълци, а толкоз рано едва ли бяха слезли от планината. Не лаеше както обикновено, може би бяха хора.

„Но какво ще правят тук, Градище е долу, само са слезли хора от колибите, както ми каза воденичарят...“ – помисли Деян, стоеше и не знаеше какво да направи.

Да продължи, или да се върне назад и да тръгнат по пътя през Градище. Слънцето беше преваляло и се наклоняваше

към Голо бърдо. Реши да продължи напред. Не бяха изминали и петдесет метра, когато видяха отстрани на пътя, полегнали върху сухата трева, двама въоръжени турци. Това бяха пазачите на бея в Градище. Те охраняваха землището и наблюдаваха пътя за София. Есента беше най-добре за тях, когато хората се бяха прибрали на топло и по пътя нямаше никакво движение. Отгук наблюдаваха цялата долина и можеха да видят само закъсняла кола, натоварена с дърва за зимата. Бързаха да вземат някой грош от раята, дръзнала да сече без разрешение.

Неджеб и Ахмед добре се бяха почерпили и това личеше по зачервените им лица. Вярно, Аллах забраняваше виното, но по малко ракия можеше, ако разбереше беят, щяха да получат най-малко по десет тояги. Но Аллах беше далеко и Хасан бей не можеше да ги види в гората. Бяха си казали всичко и чакаха още малко да се наклони слънцето, за да се прибират. Неджеб се чудеше как ще изхрани четирите си деца. Жена му работеше по нивите на бея, но това стигаше до средата на зимата. Нямаше нито кола, нито кон да си докара дърва. Старият бей не му плащаше нищо, не можеше да си събира десетъка.

Ахмед отскоро беше пратен от пашата при бея в Градище. Хванали го бяха в кражба на коне, удариха му десет тояги и трябваше да изгърпи тригодишно наказание като пазач на царския път. Жена му беше забягнала с друг мъж някъде към Джумаята и той се свиваше нощем в кошарите на бея.

Турците, като видяха каруцата, се изправиха на крака. Не очакваха някой да мине толкова късно.

Деян ги доближи, направи поклон и ги поздрави. Не последва отговор, те стояха като вкаменени и не знаеха как да реагират. Каруцата измина десетина метра, когато младият мъж чу:

– Гяур, спи!

Бавно слязоха и започнаха да оглеждат коня и каруцата. Едва сега можеше да ги огледа по-внимателно, бяха въоръжени с кремъклийки, в сияха си имаха по пищов и ятаган. Хлад премина по тялото му. Обиколиха два пъти каруцата и се загледаха в коня.

– Машалла, хубава каруца имаш и коня ти го бива, може да тегли две каруци! – възкликна Неджеб.

– Накъде отиваш, гяур? – попита Ахмед.

– Към София пътуваме, ага, жена ми е много болна и ще трябва да я заведа на доктор! – отвърна Деян.

Турците едва сега забелязаха Цвета, тя беше смъкнала забрадката ниско над очите, но лицето ѝ оставаше открито.

– Аферим, имаш хубава жена! – обади се Ахмед.

Косите на Деян се изправиха, нищо не можеше да направи срещу двама добре въоръжени турци. Пушката и пищова ги беше скрил вътре в каруцата, едно движение от негова страна щеше да бъде фатално. Реши да действа с добро, знаеше, че турчин никога не отказва рушвет.

– Агалар, времето напредва и път ни чака, ако трябва, ще ви платя, затова че минавам през вашата земя – обърна се към тях. Нарочно каза „вашата земя“. Това поласка турците и тъкмо Неджеб щеше да поиска една голяма сума, когато Ахмед го изпревари:

– Ще трябва да дойдеш при бея. Той е заповядал всеки, който минава през земята му, лично да му плаща глобата!

– Моля ви се, ефенди, ще ви платя колкото кажете, ние час по-скоро трябва да стигнем при доктора! – помоли се Деян.

Турците се спогледаха, разбраха се с поглед, благословен да бъде Аллах, че им изпрати такъв дар. Неджеб хвана коня и го поведе. След малко се отби по едва забележим път през гората, който водеше надолу към Градище. Ахмед вървеше отзад на няколко крачки разстояние. Лиска изчезна и Деян не можеше да разчита дори и на нея. „Ако се нахвърля върху единия, другият има достатъчно време да ме убие, какво да направя?“ – мислите се блъскаха една след друга в главата му, той не беше сам, Цвета седеше безмълвна на каруцата и не проумяваше какво можеше да се случи.

Деян реши да предложи кесията с жълпиците на турчина и когато той посегне да я вземе, да се опита да измъкне от силяха пищова и ятагана. После лесно ще се справи. Той беше як, в Крива паланка никой не можеше да го победи. В момента оглеждаше внимателно Ахмед дали няма да се доближи, но турчинът вървеше на няколко крачки зад него.

Пътят навлезе в най-гъстата част на гората. Правеше завой покрай издълбано от пролетните води дере с остри камъни на дъното. От водата пътят беше пропаднал и каруцата трудно можеше да мине.

– Ефенди, внимавай! – извика Деян.

Неджеб не го чу или се беше зарадвал, че има вече собствена каруца, не тръгна да заобиколи и реши, че може да мине направо. Предните колела минаха, пръстта се срути и задното колело започна да пропада. Каруцата се наклони и всеки момент можеше да полети надолу. Деян се хвърли, хвана отзад каруцата и с нечовешки усилия се опитваше да я отмести. Земята започна да се свлича под краката му. Нямаше опора, обърна се да помоли турчина за помощ и видя само издигнатия ятаган, който всеки момент щеше да се забие в него. Инстинктивно се наведе. Ятаганът профуча на сантиметър над главата му и с все сила се заби в страничната дъска на каруцата. Деян не знаеше какво да направи. Сега беше най-удобният момент да се справи с турчина, но каруцата продължаваше бавно да се накланя и ако я пуснеште, щеше да полети надолу.

Ахмед направи опит да извади ятагана от дъската, но той се беше забил дълбоко и му трябваше огромно усилие да го освободи. Напъна с всичка сила, дръпна се назад, изгуби равновесие и полетя в пропастта, държейки ятагана в ръцете си.

Неджеб се обърна, пусна коня, бръкна в силияха и извади пищова. Опита се да вдигне ударника, но в това време Лиска скочи отзад, блъсна го и заедно полетяха надолу в пропастта.

Деян с последни сили държеше каруцата, която бавно се накланяше. Мислеше единствено за Цвета. „Дали да пусна каруцата, да я грабна и да се дръпнем настрани от пропастта?“ Но чувстваше как земята започна да се свлича под краката му, напъна с всичка сила и извика:

– Дий, дий!

Силите вече не му достигаха и всеки момент можеха да полетят в пропастта, кобилата сякаш разбра какво трябва да направи, напъна и каруцата бавно се измъкна на твърда

почва, измина няколко метра и спря. Деян мина отпред и хвана Цвета за ръката.

– Как си? – попита той. Тя седеше безмълвно и само в разширените ѝ зеници можеше да се види ужасът, който беше преживяла.

Деян погледна надолу, турците бяха паднали върху острите скали. Лиска не се виждаше. Той хвана коня за козлите и продължи напред.

„По-бързо, по-бързо, да се махаме от това място!“ – мислеше той, не знаеше накъде да върви. Изведнъж нещо се мерна пред него, не можеше да различи дали беше човек или животно. Но твърдо беше решил да се бори докрай. След малко Лиска се показва, като куцаше с един крак. Сенките отдавна се бяха удължили, в гората настана полумрак. Изведнъж дърветата започнаха да оредяват, показаха се поляни и в далечината на фона на залязващото слънце Деян видя струйка дим, който се издигаше направо към небето.

Запъти се към къщичката, която ясно се виждаше.

ГЛАВА ВІОРА

Дядо Миле израсна в бащината си къща в махала Рибарица. Нагоре започваше гората с вековни дъбове и буки, след тях идваха борове и смърчове до билото на планината, там имаше само храсти от папрат и боровинки. Те бяха едри и сочни, но никой не рискуваше да ходи горе, господари там бяха мечките.

Махала Рибарица се състоеше от десетина кошари и къщурки, пръснати по ливадите, оградени от каменни зидове и тръни. Това бе най-сигурната защита срещу зимните нападения на изгладнелните глутници вълци.

Махалата носеше името Рибарица може би от рибата, която хората ловяха в езерото по-нагоре в планината. То не беше голямо, никой не знаеше колко е дълбоко, но за сметка на това тук се въдеха най-вкусните пъстърви. През пролетта, когато се топяха снеговете, езерото преливаше